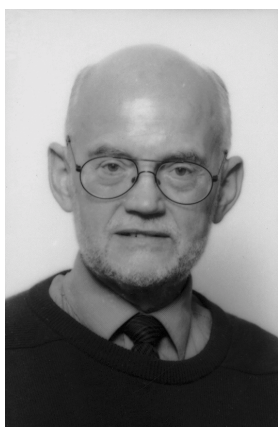

- **Interviewundersøgelse: Afgørende for indvandrernes integration på arbejdsmarkedet er især danskkundskaberne. Derimod spiller diskriminationen tilsyneladende ikke nogen dominerende rolle**
- **En kommentar til resultaterne af økonomiminister Marianne Jelved**

Af forskningschef Gunnar Viby Mogensen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Resultatet fra forskningsprojektet "Indvandrerne og deres levevilkår" med særligt henblik på integrationen på arbejdsmarkedet viser, at de seneste års konjunkturforbedring har haft positiv effekt på beskæftigelsen. Men det overordnede indtryk af udviklingen på arbejdsmarkedet for de ikke-vestlige indvandrere i Danmark gennem de seneste 10-15 år er, at integrationen er forløbet særdeles trægt, så andelen af beskæftigede i dag er ca. halvdelen af danskernes.

Det får igen konsekvenser for, hvor mange indvandrere der så bliver modtagere af sociale ydelser. I dag bliver 38 pct. af kontanthjælpen udbetalt til de 5 pct. af befolkningen, som er ikke-vestlige indvandrere.

Integrationen på arbejdsmarkedet er blevet hæmmet af i hvert fald to ting.

Store nye indvandrergrupper er hele tiden kommet til - og analyserne af dr. David Coleman fra Oxford University demonstrerer, at der er et meget stort udvandringspotentiale mod Vesteuropa fra de ikke-vestlige lande. På linie hermed ligger det, at der også fremover vil være behov for integration af mange nye efterkommere - fertiliteten blandt de ikke-vestlige indvandrere viser ganske vist tegn på langsom tilpasning til det danske mønster, men fødselstallet er stadigvæk meget højere end for danskere.

Desuden hæmmes integrationen af, at de senest ankomne synes at have haft det beskæftigelsesmæssigt sværere end de tidligst ankomne - måske bl.a. fordi jobkravene er blevet skærpede, ligesom de er det for danskerne.

Det afgørende for, at en hel del ikke-vestlige indvandrere trods alt er kommet i gang på det danske arbejdsmarked synes i øvrigt *ikke* at være, at de har overvundet en evt. mangel på økonomiske incitamenter eller diskrimination fra danskernes side. Begge hindringer findes, men de synes at spille en ret overskuelig rolle.

Fx arbejder hver tredje af de beskæftigede ikke-vestlige indvandrere på trods af, at de faktisk har meget svage økonomiske incitamenter til at gøre det.

I relation til analysen af betydningen af diskriminationen fastslår projektets særlige kvalitative analyse (ved Hans Jørgen Nielsen), at diskrimination faktisk forekommer, og at det naturligvis er udtryk for, at der bliver sat nogle skel. Men de skel, de enkelte indvandrergrupper indbyrdes sætter mellem sig, er fuldt så stærke som det skel, der findes mellem indvandrerne og danskerne.

Derimod har de ikke-vestlige indvandrere, der er kommet i beskæftigelse, haft bedre danskkundskaber, og mange har relativ god kontakt med det danske samfund: Man har dansk socialt netværk, man læser danske aviser m.v.

For mange indvandrerkvinder har det omvendt været en hindring at have små børn, som man selv passer derhjemme - givetvis under indtryk af traditionelle kønsrolleopfattelser og religiøse overbevisninger m.v.

Helbredsforhold spiller også en rolle for integrationen på arbejdsmarkedet, men bl.a. indvandrernes sunde livsstil med hensyn til alkoholvaner bidrager til et helbredsmønster for ikke-vestlige indvandrere, som ikke er dårligere end for danskere. Denne faktor kan altså *ikke* forklare forskellen på danskernes og indvandrernes beskæftigelsessituation.

Det *kunne* kriminaliteten evt., idet kriminalitet målt ved retslige afgørelser er væsentligt mere udbredt blandt ind-

vandrere end blandt danskere, også når der korrigeres for køns- og aldersforskelle. Men analyserne viser - som samfundsvidenskaberne også siger det om arbejdsmarkedet generelt - at effekten på beskæftigelsesmulighederne er mindre entydig, og den er i øvrigt helt fraværende for kvinder - danskere som indvandrere.

Betydningen af den svage integration på arbejdsmarkedet understreges af professor Eskil Wadensjö's analyse af de samfundsøkonomiske konsekvenser, som bl.a. viser, at formentlig omkring 40 pct. af den i dag relativt store samlede omfordeling (via overførsler og skatter m.v.) fra danskere (og vestlige indvandrere) til de ikke-vestlige indvandrere skyldes den svagere beskæftigelsessituation. Og nok er de seneste års konjunkturforbedring kun langsomt kommet de ikke-vestlige indvandrere til gode - men den bedre beskæftigelse har faktisk knækket kurven for nettooverførslerne til dem (til a-dagpenge o.s.v.) nedad.

Den særlige analyse af de danske mediers behandling af indvandrerne, som er kommet her gennem de seneste godt hundrede år, peger på, at velviljen over for at modtage indvandrere hænger meget sammen med, om der er brug for dem som gæstearbejdere - og for flygtningenes del, om der er få eller mange. Det spiller også en rolle, om danskerne og aviserne synes, at disse indvandrere er lige ved at blive for dyre at have hos os.

Økonomiminister Marianne Jelved afslutter nyhedsbrevet med et bud på bl.a. om bemærkningerne her får fat i de vigtigste af resultaterne om indvandrernes levevilkår.

Hun svarer også på, hvilke af de her fremhævede, eller af bogens øvrige, resultater, som må kaldes markante, eller måske omvendt så bredt formulerede, at de burde have været uddybet?

Inden da uddyber de involverede forskere i starten af nyhedsbrevet nogle af hovedresultaterne fra deres analyse.

Resultaternes baggrund

Rockwool Fonden besluttede i 1997 at prioritere "Indvandrerne og deres levevilkår" højt blandt de emneområder, hvor Fonden gennem forskningsprojekter søger at få lagt solid og nuanceret samfundsvidenskabelig viden frem til politikerne og den offentlige debat.

Til de centrale spørgsmål i en sådan forskning ville høre, hvordan mødet mellem de nye samfundsborgere og deres efterkommere på den ene side, og det danske samfund på den anden side, foregår - og hvordan mødet påvirker levevilkårene for indvandrerne og deres efterkommere.

En væsentlig faktor ville her være forløbet af integrationen på det danske arbejdsmarked, hvor også de hidtidige erfaringer i Rockwool Fondens Forskningsenhed, og de

ganske rigelige datamuligheder i statistikken, talte for at samle en god del af kræfterne.

Med kompetent medvirken fra professor, dr. polit. Poul Chr. Matthiessen og to internationale eksperter gennemførtes i 1998-1999 et forprojekt, der skulle give den bredere baggrundsviden om indvandringens karakter i form af bl.a. analyser af den globale demografiske situation samt den konkrete indvandring til Danmark.

Resultaterne blev offentliggjort i David Coleman og Eskil Wadensjö (1999). *Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver* (Spektrum).

Projektets hoveddel med vægt på kvantitative analyser er under min ledelse derefter lagt til rette af en gruppe forskere i Enheden bestående af professor Poul Chr. Matthiessen, forskningsmedarbejder Claus Larsen, stud. polit. Niels-Kenneth Nielsen, cand.polit. Søren Pedersen og cand.polit. Marie Louise Schultz-Nielsen. Desuden deltog kontorchef Olaf Ingerslev fra Sundhedsstyrelsen, især med hensyn til de spørgsmål, der giver ny viden om indvandrernes sundhedsforhold.

Den væsentligste datakilde var en omfattende interviewundersøgelse blandt de største grupper af ikke-vestlige indvandrere i Danmark, med 3615 svarpersoner fra Eks-jugoslavien, Iran, Libanon, Pakistan, Polen, Somalia, Tyrkiet og Vietnam. Interviewdata blev suppleret med registerdata i Danmarks Statistik.

Lektor Hans Jørgen Nielsen gennemførte parallelt hermed en række dybdeinterviews, der skulle nuancere og uddybe resultaterne af hovedundersøgelsen.

Endelig foretog professor Eskil Wadensjö en analyse af indvandringens samfundsøkonomiske betydning på baggrund af data fra Økonomiministeriets såkaldte Lovmodel.

De nævnte resultater er indeholdt i Gunnar Viby Mogensens og Poul Chr. Matthiessen (2000). *Mislykket integration?* (Spektrum) med kommentarer og vurderinger af økonomiminister Marianne Jelved.

Endvidere udsendes resultaterne i deres mest detaljerede og dokumenterende form i Gunnar Viby Mogensens og Poul Chr. Matthiessen (red.) (2000). *Integration i Danmark omkring årtusindskiftet. Indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet* fra Aarhus Universitetsforlag.

Endelig udgives fra projektet bogen *De fremmede i dansk avisdebat fra 1870'erne til 1990'erne* skrevet af cand.mag. Bent Jensen fra Forskningsenheden (Spektrum, 2000).

Den internationale demografiske baggrund

Af professor, dr.polit. Poul Chr. Matthiessen

Som påvist af demografen dr. David Coleman fra Oxford University i hans 1999-analyse for Rockwool Fondens Forskningsenhed, skal der mennesker, motivation og midler til, for at vandring kan finde sted.

De fleste vandring kommer i stand på grundlag af en individuel - mere eller mindre frivillig - beslutning af de personer, som ændrer opholdssted. Motiverne bag vandring er forskellige, men det vigtigste motiv er normalt af økonomisk art, nemlig ønsket og håbet om at opnå en bedre levestandard i det nye land. Andre motiver, som godt kan optræde sammen med økonomiske, kan være ønsket om uddannelse, ægteskab og social sikkerhed. En beslutning om at udvandre kan også skyldes naturkatastrofer, og som vi fx har set det nyligt i Eksjugoslavien, borgerkrig eller personlig forfølgelse fra statsmagtens side.

Så længe mulighederne for vandring er til stede, vil fattige mennesker i lande med hastigt stigende befolkninger også i dag, som millioner gjorde det fra Europa til Nordamerika mellem 1850 og 1939, i vidt omfang forsøge at udvandre til de rige lande - også når borgerkrige o.l. ikke presser yderligere på. Derfor er en stor del af nutidens globale vandring rettet mod de rige industrilande.

Industrilandene omfatter Europa, Nordamerika, Japan samt Australien og New Zealand. I disse regioner - som har en befolkning på 1,2 mia. - er den gennemsnitlige levealder 72 år. Fødselsniveauet svarer til, at en kvinde i gennemsnit føder 1,6 barn. Den årlige befolkningstilvækst er kun 0,2 pct. Med denne tilvækst varer det flere hundrede år at fordoble folketallet. Mere end halvdelen af tilvæksten skyldes indvandringsoverskud.

Sammenlignet med industrilandene har de fleste udviklingslande en beskeden industrialiseringsgrad, en lav

nationalindkomst pr. indbygger, et utilstrækkeligt sundhedsvæsen og et lavt uddannelsesniveau. Det er baggrunden for en gennemsnitlig levealder på kun 62 år og et fødselsniveau på 2,9 levendefødte pr. kvinde. Samfundsændringerne har endnu ikke været tilstrækkeligt omfattende til at fremkalde et lavt fødselsniveau. Den årlige befolkningstilvækst er 1,5 pct., svarende til en fordoblingstid på mindre end 50 år. Hovedparten af udviklingslandenes befolkning på 4,9 mia. lever i Asien - nemlig i alt 3,6 mia.

I overensstemmelse med det forskellige fødsels- og dødelighedsniveau i industri- og udviklingslande tegner udviklingslandene sig for 96 pct. af den globale befolkningstilvækst, som omkring årtusindskiftet udgør 76 mio. om året.

Den forskellige demografiske profil i industri- og udviklingsregionerne optræder sammen med store forskelle på indkomstniveauet. Mens bruttonationalproduktet i industriregionerne målt i US-dollars varierer mellem knap 14.000 og godt 38.000 pr. indbygger, når ingen af de tre udviklingsregioner - Latinamerika, Afrika og Asien eksklusive Japan - over 4.000.

I de kommende 50 år vil industrilandene som helhed ifølge De Forenede Nationers befolkningsfremskrivninger opleve et beskedent fald i folketallet, mens udviklingslandenes befolkning vil øges med knap 3 mia. eller knap 60 pct. Ved årtusindskiftet boede 20 pct. af verdensbefolkningen i industrilandene. Om 50 år vil andelen være svundet ind til 13 pct. Europas andel af verdensbefolkningen vil falde fra 12 pct. til 7 pct., mens Afrikas andel vil øges fra 13 pct. til 20 pct.

I de næste 50 år ventes et lille fald i folketallet i industrilandene, og en stigning i udviklingslandene på 60 pct.

Ifølge Coleman er verdensbefolkningen fordelt på en sådan måde, at fattige, hastigt voksende befolkninger står over for rige langsomt voksende eller ligefrem faldende befolkninger. Middelhavet er verdens største demografi-

ske brudlinie, et område med store kulturelle og demografiske forskelle, men små geografiske afstande. På trods af deres relativt høje udviklingsniveau sammenlignet med landene i den tropiske del af Afrika, har de nordafrikanske lande været langsomme til at reducere deres fødselsniveau. På grund af deres unge aldersstruktur vil befolkningen i landene langs den sydlige del af Middelhavet opleve en betydelig vækst, således at den øges med 130 mio. i løbet af de næste 50 år. Der er en meget lille sandsynlighed for, at fx disse lande kan skabe et antal nye jobs, som kan holde trit med væksten i arbejdsstyrken.

I 1950'erne og 1960'erne skete der på grund af den økonomiske højkonjunktur en indvandring af arbejdskraft til Europa vest for jemtæppet - i det følgende kaldt det vestlige Europa.

I forbindelse med oliekrisen i begyndelsen af 1970'erne indførte de europæiske indvandrerlande et principielt stop for udstedelse af nye arbejds- og opholdstilladelser. Men på trods heraf skete der ikke en standsning af indvandringen. På grund af de internationale konventioner om adgangen til familiesammenføring fik gæstearbejderne - hvoraf hovedparten var mænd - også bevilget opholdstilladelse til deres koner og børn. I modsætning til hvad formentlig mange ventede, fortsatte indvandringen fra de arbejdskraft-eksporterende lande. Gæstearbejdernes børn - altså 2. generation - blev nemlig i vidt omfang gift med deres oprindelige landsmænd og fik i kraft af familiesammenførselsreglerne opholdstilladelse til ægtefællen fra hjemlandet. Gæstearbejderne kom i særlig grad fra muslimske lande som Tyrkiet, Pakistan, Marokko, Tunesien og Algeriet, hvor der er tradition for, at familien bestemmer valget af ægtefællen. Derfor har gruppen af de oprindelige gæstearbejdere og deres efterkommere udgjort en voksende andel af befolkningen i de fleste lande i det vestlige Europa. En del af væksten skyldes også, at kvinderne i denne gruppe normalt har et højere fødselsniveau end gennemsnitsbefolkningen i landet.

Siden indførelsen af et principielt stop for indvandring af arbejdskraft i begyndelsen af 1970'erne har en anden type af indvandring imidlertid været af voksende omfang, nemlig asylansøgere. Antallet af asylansøgere og bevilgede opholdstilladelser til disse steg særligt i løbet af 1980'erne og 1990'erne, og i kølvandet herpå skete der en indvandring af pårørende i kraft af familiesammenførselsreglerne.

Som anført af Coleman, består hovedparten af indvandringen til Europa fra de fattige lande i dag ikke af arbejdskraft, men af ægtefæller og børn, som skal forsørges sammen med et væsentligt antal asylansøgere og illegale indvandrere. Den sidste gruppe består dels af afviste asylansøgere, som undlader at rejse hjem, dels af personer, som er kommet illegalt ind i landet. I visse lande

udgør afviste asylansøgere næsten 90 pct. af ansøgningerne.

I dag lever over 20 mio. udenlandske statsborgere på lovlig vis i EU-landene, hvoraf ca. 10 mio. kommer fra lande uden for Europa. Selv om indvandrerbefolkningerne gennemgår sociale forandringer, er der, som tidligere nævnt, blandt de fleste grupper en højere fertilitet end blandt de respektive værtslandes befolkninger. Dette betyder - sammenholdt med den unge aldersstruktur og fortsatte indvandring - at indvandrerbefolkningerne øges væsentligt hurtigere end de nationale befolkninger.

Den generelle baggrund for det stigende indvandringspres mod Europa fra det mellemste Østen og Afrika siden 1980'erne er den store befolkningstilvækst, de store indkomstforskelle og manglen på politisk stabilitet. Denne sidste faktor har bl.a. i 1980'erne spillet en rolle som følge af den religiøst-fundamentalistiske revolution i Iran og krigen i Libanon, og i 1990'erne som følge af borgerkrigen i Eksjugoslavien.

Når disse faktorer i de seneste årtier har udløst et betydeligt vandringspres, hænger det sammen med en række andre faktorer. Der er således sket en voldsom udvikling i transport- og kommunikationsmulighederne. Den stadige billiggørelse af transportmulighederne gør det overkommeligt at komme fra fjerne egne af kloden til Europa. Endvidere vil indbyggerne i selv fattige lande gennem tv og radio i stigende grad være velorienterede om den store forskel på levevilkårene i fx det vestlige Europa og deres eget land, ligesom formidlingen af meddelelser via telefon og brev fra de stadig voksende indvandrergrupper er af betydning.

Illegal menneskesmugling er udbredt

En væsentlig rolle spiller også den hastigt voksende migrationsindustri, som har specialiseret sig i at finde flugtveje for udlændinge, der ønsker at komme ind i fx Europa uden at være i besiddelse af de nødvendige papirer som pas og visum. Coleman citerer analyser, som tyder på, at 60 pct. af den illegale indvandring til Tyskland i 1996 var blevet bragt dertil af menneskesmuglere.

Indvandrernes demografiske forhold

Af cand.polit. Søren Pedersen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Siden 1980 er antallet af indvandrere og efterkommere mere end fordoblet fra at udgøre 3 pct. af hele befolkningen til i 1999 at udgøre 6,8 pct. eller 363.422 personer. Andelen af mænd og kvinder blandt indvandrere og efterkommere er stort set den samme som i hele befolkningen.

Navnlig indvanderne og efterkommerne fra de ikke-vestlige lande har en højere fertilitet end danskernes. De ikke-vestlige kvinders samlede fertilitet var således 2,8 levendefødte børn pr. kvinde i gennemsnit i perioden 1994-98 mod 1,7 levendefødte børn for danske kvinder. Her skiller særligt kvinder fra Somalia og Libanon sig ud med hhv. 5,6 og 5,0 levendefødte børn pr. kvinde.

Indvandrernes højere fertilitet har givet anledning til diskussioner om, hvorvidt indvanderne efter en årrække i det nye land tilpasser deres fertilitet til modtagerlandets fertilitetsmønster. Hvis man sammenligner fertiliteten for kvinder, der er kommet til Danmark som børn i alderen 0-17 år med fertiliteten for kvinder, der er kommet som voksne, viser det sig, at kvinderne fra de ikke-vestlige lande, der er kommet som børn, har en lavere samlet fertilitet på 2,4 levendefødte børn pr. kvinde, mod 4,2 for kvinderne, der er kommet som voksne. Dette kunne altså tyde på, at kvinder, der er vokset op i Danmark, faktisk gradvist tilpasser deres samlede fertilitet til danskernes niveau.

Der er dog ifølge sagens natur stadigvæk et stykke vej fra niveauet på 2,4 pct., ned til niveauet for danske kvinder på 1,7 levendefødt barn pr. kvinde.

Andelen af indvandrere og efterkommere i forhold til hele befolkningen vil formentlig fortsætte med at stige alene pga. kvindernes højere fertilitet samtidig med, at der er relativt mange unge i de fertile aldre. Dertil kommer, at en stor andel af de unge gifte finder en ægtefælle i hjemlandet, som sikrer en fortsat tilgang af unge kvinder med

en relativt høj fertilitet. Blandt unge 18-25 årige gifte indvandrere, der har boet i Danmark i mindst 10 år samt efterkommere uden dansk statsborgerskab, er det således omkring 70 pct. fra Eksjugoslavien og Pakistan, der har fundet deres ægtefæller i hjemlandet. Blandt tyrkerne er det næsten 90 pct. blandt mændene og godt 80 pct. blandt kvinderne. For alle de ikke-vestlige gifte unge under et er det næsten 80 pct. af mændene og knap 70 pct. af kvinderne, der har fundet deres ægtefæller i oprindelseslandet.

Man har hidtil været uden sikker viden om, hvor mange af de gifte indvandrere, der er kommet til Danmark i forbindelse med dannelse af nye familier eller genforening af allerede eksisterende ægteskaber.

Det er i analyserne her antaget, at i de tilfælde, hvor indvandrere er blevet gift i op til et år før indvandringen, er der tale om dannelse af nye familier. Hertil lægges også dem, der er blevet gift i op til ½ år efter indvandringen. Med disse antagelser viser det sig, at knap 29 pct. af de gifte mænd fra de ikke-vestlige lande er kommet hertil i forbindelse med dannelse af nye familier, og for godt 32 pct. af de gifte mænd er der tale om genforening af eksisterende ægtefæller (de resterende 39 pct. er gift mere end ½ år efter, de indvandrede). For kvinderne er der omvendt flere, der er kommet i forbindelse med dannelse af nye familier, nemlig godt 48 pct. mod omkring 36 pct. som genforening.

Generelt er det omkring 90 pct. eller derover blandt indvanderne fra Eksjugoslavien, Pakistan, Somalia og Tyrkiet, der er gift med en landsmand. For alle de ikke-vestlige indvandrere ligger den tilsvarende andel på 70-75 pct. For danskerne er det omkring 97 pct., der er gift med en landsmand.

Antallet af indvandrere og efterkommere, der skifter deres oprindelige statsborgerskab ud med et dansk, har ligget på omkring 3-4.000 personer om året i perioden 1980 til 1990. I 1991 steg antallet til godt 5.000, og tallet har ligget lidt over dette niveau frem til og med 1997. I 1998 og 1999 sker der igen store stigninger. Således blev over 12.000 naturaliserede i 1999, hvilket er det højeste antal nogensinde.

Hvis man alternativt sammenligner forholdet mellem antallet af naturaliserede med dem, der har *mulighed* for det (den såkaldte naturalisationsprocent), viser analyserne, at i 1991 benyttede navnlig flygtningene, der kom i 1980'erne, fra Iran, Libanon, Vietnam og til dels også fra Polen, lejligheden til at få dansk statsborgerskab. Naturalisationsprocenten lå på omkring 40 pct. for iranerne, indvanderne fra Libanon og vietnameserne, og omkring 20 pct. for polakkerne. Fra 1991 til 1997 er der sket et fald i naturalisationsprocenten for alle landene bortset fra tyrkerne.

Indvandrernes uddannelsesbaggrund

Af forskningsmedarbejder Claus Larsen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Uddannelse i bred forstand - omfattende såvel egentlig skolegang mv. som danskkundskaber - måtte på forhånd regnes for central for indvandreres og efterkommeres muligheder for at klare sig i det danske samfund, herunder for deres integration på arbejdsmarkedet. Imidlertid har disse forhold hidtil kun været sparsomt belyst, og det har derfor været nødvendigt at indsamle oplysninger om dem specielt til brug for dette projekt.

Hvad *skole og videregående uddannelse* angår, har de officielle statistikker hidtil kun omfattet danske uddannelser, mens en eventuel medbragt udenlandsk uddannelse ikke er blevet registreret. To tredjedele af indvandrerne har derfor måttet placeres i kategorien "uoplyst" i uddannelsesstatistikken. Indvandreres og efterkommeres *danskkundskaber* findes der reelt ikke andre muligheder for at få belyst end ved at henvende sig direkte og spørge folk selv, og det er netop, hvad der er gjort i denne undersøgelse.

Af 2.633 personer indvandret som 13-årige eller ældre, svarer godt 90 pct., at de har gået i skole før ankomsten til Danmark. Heraf havde 67 pct. kun gået i grundskole, fem pct. havde en gymnasial uddannelse, 16 pct. en faglig og 12 pct. en videregående uddannelse.

Især personer med flygtningebaggrund medbringer en faglig eller videregående uddannelse - i modsætning fx til familiesammenførte. En tredjedel af dem, der har afsluttet en uddannelse i udlandet, har også kunnet anvende den i Danmark. Bemærkelsesværdigt få af dem, der ikke har kunnet det, angiver diskrimination som årsagen.

Ved at spørge om udenlandsk uddannelse får man altså stort set fjernet de store andele med uoplyst uddannelse blandt interviewpersonerne. Kombineret med registerdata for de samme personer om dansk uddannelse giver disse nye oplysninger et samlet mål for uddannelsesniveaut.

Når man betragter alle indvandrere under ét, ligger uddannelsesniveaut fortsat en del under den danske befolkning, specielt når det gælder faglige uddannelser, men forskellene mellem de enkelte indvandrergupper indbyrdes er endnu større. Især indvandrere fra de "gamle" indvandringslande Tyrkiet og Pakistan er for en meget stor dels vedkommende uden faglig eller videregående uddannelse. Specielt er uddannelsessituationen svag for kvinderne.

En analyse af, hvilke faktorer der især har betydning for, om indvandrere har en dansk og/eller en udenlandsk uddannelse, tegner for det første et billede af en heterogen gruppe, hvor bl.a. landebaggrund og traditioner for kvinders uddannelse og arbejde synes at slå stærkt igennem. Både for mænd og kvinder gælder det, at indvandrere fra Polen, Eksjugoslavien og Iran har en høj sandsynlighed for at have en uddannelse over grundskoleniveau.

Danskkundskaberne er belyst dels gennem interviewpersonernes egen, dels gennem interviewernes vurdering. På et indledende spørgsmål om, hvordan man selv vurderer sine danskkundskaber, svarer 51 pct. af de adspurgte, at de er "meget gode" (flydende dansk) eller "gode".

Interviewernes vurdering tydede dog på, at svarpersonerne til dels overvurderede deres danskkundskaber - den tilsvarende procent er her kun 46. Og spørger man mere detaljeret til danskkundskaberne i konkrete situationer, bliver billedet da også mere nuanceret, og der bliver i højere grad overensstemmelse mellem svarpersonernes egen og interviewernes vurdering.

Ikke overraskende er der blandt indvandrere, der er kommet som børn, og blandt efterkommere relativt få med dårlige eller meget dårlige danskkundskaber sammenlignet med dem, der er kommet i en senere alder. Desuden er der flere kvinder end mænd, der har vanskeligheder med det danske sprog.

En analyse blandt dem, der er kommet som 13-årige eller ældre, viser for det første, at landebaggrund spiller en rolle, idet det især er indvandrere fra Pakistan, Tyrkiet og Vietnam, der har vanskeligheder med det danske sprog. For det andet er det vigtigt, at man deltager i samfundslivet og omgås dansktalende i dagligdagen - enten gennem arbejde, uddannelse eller privat. Det sidste er især vigtigt for kvindernes danskkundskaber, idet de i relativt stort omfang slet ikke er på arbejdsmarkedet.

90 pct. af svarpersonerne oplyste, at de havde modtaget danskundervisning, og manglende *deltagelse* i denne undervisning kan ikke alene være forklaringen, når både de selv og interviewerne vurderede danskkundskaberne som relativt svage. Forklaringen må så snarere ligge i et for dårligt udbytte af danskundervisningen.

Integrationen på arbejdsmarkedet

Af cand.polit. Marie Louise Schultz-Nielsen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Udviklingen i beskæftigelsen 1985 - 1998

Selvom beskæftigelsessituationen for indvandrere og efterkommere er blevet lidt forbedret under de fortsat gunstige danske økonomiske konjunkturer i de aller seneste år, viser en analyse på totaltællinger via registre for perioden 1985 til 1998, at arbejdsmarkedstilknytningen for ikke-vestlige indvandrere er væsentligt ringere ved periodens slutning end ved periodens start. Således er beskæftigelsesfrekvensen i 1998 blandt danskere 74 pct. og kun 38 pct. for ikke-vestlige indvandrere. Dermed er beskæftigelsesfrekvensen næsten dobbelt så høj for danskerne i 1998, mens den var 1,4 gange højere i 1985.

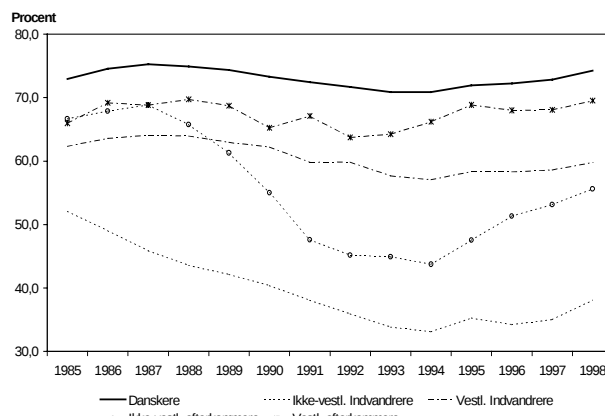
En opdeling på køn viser, at arbejdsmarkedstilknytningen især er blevet væsentligt dårligere over tid for kvinder. Beskæftigelsesfrekvensen var i 1998 2,2 gange højere for danske kvinder end for kvinder fra ikke-vestlige lande, mod 1,5 gange højere i 1985. For mændene steg forskellen fra 1,3 i 1985 til 1,7 i 1998.

Blandt de relativt få voksne efterkommere er beskæftigelsen væsentligt højere end for indvandrere, men stadig lavere end for danskere. Det markante fald i beskæftigelsen blandt ikke-vestlige efterkommere fra 1987 til 1991, som fremgår af figur 1, er i høj grad aldersbetinget, idet antallet af 16-20 årige ikke-vestlige efterkommere steg kraftigt fra slutningen af firserne, og denne helt unge gruppe er (som andre unge) kun i ringe omfang i arbejde endnu. Tager man højde for den skæve aldersfordeling forløber udviklingen stort set som blandt vestlige efterkommere, om end beskæftigelsesfrekvensen er lidt lavere i perioden 1989 til 1994.

Skønt personer fra ikke-vestlige lande gennemgående har en væsentligt lavere beskæftigelse end danskere, så er der et meget stort spænd imellem de ikke-vestlige oprindel-

seslandes beskæftigelsesfrekvens indbyrdes. Dette spænd er eksempelvis større end mellem danskere og personer af polsk oprindelse. En del af forklaringen på de store forskelle i beskæftigelsesfrekvensen er, at der for nogle landegrupper er mange relativt nyankomne, og at deres tilknytning til arbejdsmarkedet er svagere end de øvrige.

Figur 1. Beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere og efterkommere i aldersgruppen 16-66 år (inkl.) fra vestlige og ikke-vestlige lande 1985-1998

Beskæftigelsen blandt vestlige indvandrere har i store træk udviklet sig som for danskere, om end på et lidt lavere niveau. I 1998 var beskæftigelsesfrekvensen derfor væsentligt højere end for ikke-vestlige indvandrere.

Den svækkede arbejdsmarkedstilknytning for ikke-vestlige indvandrere (i det følgende benævnt indvandrere) skyldes både, at der er kommet mange nye til, og at indpasningen på arbejdsmarkedet af de nyankomne var bedre i starten end i slutningen af perioden. Efter 10 års ophold havde indvandrere, der kom til Danmark mellem 1988 og 1990, stadig ikke en erhvervsfrekvens på højde med den, som indvandrere ankommet fra 1978 til 1980 havde efter 5 år. Erhvervsfrekvensen synes foreløbigt at være endnu lavere for indvandrere ankommet mellem 1993 og 1995.

De beskæftigede

Blandt de beskæftigede lønmodtagere var over 40 pct. af indvandrere og efterkommere i 1996 ufaglærte arbejdere, hvilket var væsentligt flere end blandt danskerne. Til gengæld var andelen af funktionærer blandt indvandrere og efterkommere lavere - i særdeleshed højere funktionærer, og for mændenes vedkommende var der også færre faglærte end blandt danskerne.

At indvandrere og efterkommere ofte har ufaglært arbejde betyder, at de generelt har en relativt lav timeløn. De økonomiske incitamenter til at arbejde viser sig derfor også at være mindre for indvandrere og efterkommere, hvor 36 pct. af de beskæftigede a-kassemedlemmer i projektets interviewundersøgelse har mindre end 500 kr. om mæne-

den ekstra i disponibel indkomst ved 37 timers arbejde om ugen frem for dagpenge som fuldtidsledige. Andelen falder til 30 pct., hvis omkostningerne til børnepasning ikke inkluderes i beregningen. En tidligere undersøgelse har vist, at de tilsvarende andele i 1996 for hele befolkningen var hhv. 20 pct., og 16 pct.

Ser man alene på, hvor mange indvandrere og efterkommere, som sætter penge til ved at gå på arbejde frem for at være på dagpenge, er andelen 21 pct., hvis børnepasningsomkostningerne inkluderes og ellers 17 pct. De økonomiske incitamenter er svagest for kvinderne.

Hver femte beskæftigede indvandrer holder fast i jobbet, selvom man sætter penge til ved at arbejde frem for at være på dagpenge

Indvandrere og efterkommere er i højere grad end danskere beskæftiget inden for fremstillingsvirksomhed, men andelen er faldet markant fra 1985 til 1998. Inden for næsten alle andre brancher har deres andel været stigende. I samme periode er også sket et skift, så indvandrere og efterkommere i mindre grad er beskæftiget på store arbejdspladser. I stedet er flere nu ansat i mindre og mellemstore virksomheder. Bl.a. er andelen af mændene, som er ansat på helt små arbejdspladser med 1-4 medarbejdere, næsten fordoblet fra at udgøre 6 pct. i 1985 til 11 pct. i 1998.

De selvstændige indvandrere og efterkommere er fortrinsvis beskæftiget inden for handel og reparationsvirksomhed samt hotel- og restaurationsvirksomhed. Andelen af selvstændige blandt indvandrere og efterkommere mellem 16 og 66 år er 5 pct. og dermed nogenlunde den samme som blandt danskere. Set i forhold til antallet af beskæftigede er andelen derimod væsentligt højere for indvandrere og efterkommere, hvilket simpelthen skyldes, at en mindre andel af indvandrerne er beskæftigede.

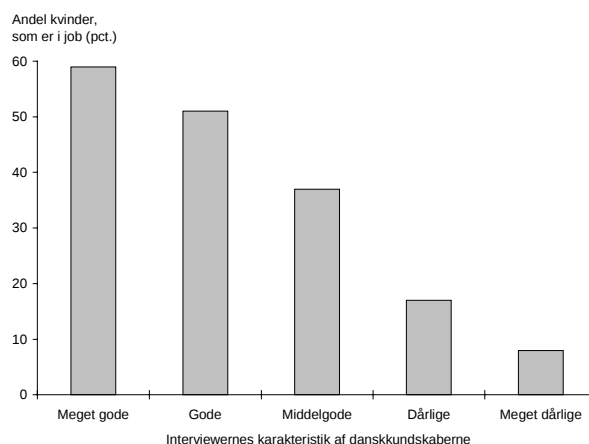
Hvad bestemmer integrationen?

Det afgørende for, om den enkelte indvandrer var i beskæftigelse i periodens slutning, var ifølge en samlet

statistisk analyse især personens alder, danskkundskaber og helbred. Sandsynligheden for at være i arbejde er således størst for personer mellem 25 og 49 år, personer med gode danskkundskaber og et godt helbred.

Den tætte sammenhæng mellem integrationen på arbejdsmarkedet og danskkundskaberne er for indvandrerkvinderne illustreret i figur 2.

Figur 2. Danskkundskabernes betydning for, om ikke-vestlige indvandrerkvinder er i beskæftigelse

Også oprindelseslandet, kontakten til danskerne, indvandringsåret og den religiøse baggrund spiller en vigtig rolle for integrationen på arbejdsmarkedet. For eksempel har indvandrere, som har danske kontakter eller har været i Danmark gennem længere tid, større sandsynlighed for at være i beskæftigelse.

Desuden gælder det for kvinderne, som i forvejen sjældnere er beskæftiget end mændene, at hjemmевærende børn under syv år mindsker sandsynligheden for at være i arbejde. For mændene blandt indvandrerne synes det derimod at være af betydning, om de er orienterede mod det danske samfund (målt ved læsning af danske aviser).

En supplerende analyse afdækker ved en optælling, inden for hvilke grupper der især synes at være mange indvandrere uden beskæftigelse. Det viser sig at være blandt de yngste og blandt de ældste, blandt personer med dårlige danskkundskaber, og personer uden kontakt til danskere, hvorimod langt færre er berørt af svagt helbred.

Når man udover de ovenfor nævnte faktorer også inddrager diskrimination og økonomiske incitamenter, moderes billedet kun svagt. Indvandrere har ganske vist også i en hel del tilfælde oplevet diskrimination som en hindring.

Men i sammenligning med andre hindringer spiller diskriminationen – og i øvrigt også økonomiske incitamenter – tilsyneladende en noget mindre rolle.

Overførselsindkomster til indvandrere

Af cand.polit. Søren Pedersen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Analysen af forholdet til det sociale system viser, at indvandrere som borgere i Danmark stort set har de samme rettigheder her som danske statsborgere - men kravet om optjeningstid f.eks. for efterløn betyder naturligvis, at udgangssituationen for ydelsens faktiske beregning ikke er den samme.

Ikke-vestlige indvandrere modtager varige ydelser (pensioner og lignende) i væsentlig mindre omfang end danskere, også når der korrigeres for forskellig køns- og aldersfordeling. En undtagelse udgør førtidspensionen og overgangsydelsen. Forklaringen på det generelt svagere træk på de varige ydelser er bl.a. lovens regler om, hvor længe man skal have været her i landet. En meget stor del af indvandrerne uden folkepension modtager så i stedet for kontanthjælp.

I modsætning til dette billede modtager de ikke-vestlige indvandrere i meget betydeligt omfang midlertidige ydelser. 59 pct. (i aldersgruppen 18-66 år inkl.) modtog i 1998 en eller anden form for midlertidig ydelse - især kontanthjælp og a-dagpenge. En korrektion for køns- og aldersfordelingen reducerer kun tallet lidt, nemlig til 53 pct. Lægger man hertil andelen, der modtager førtidspension, skærpes konklusionen til, at i alt 36 pct. af de voksne danskere, og 65 pct. af de voksne indvandrere fra ikke-vestlige lande (64 pct., hvis man korrigerer for køn og alder) i 1998 modtog overførselsindkomster af denne art.

En særlig analyse af konjunktursvingningernes påvirkning af andelen på passiv forsørgelse (nu i alderen 25-59 år i 1998) viser, at der under konjunkturopsvinget i de senere år er væsentligt flere ikke-vestlige indvandrere og efterkommere, der forbliver offentligt forsørgede, end det gælder for danskerne. Og omvendt er der en større andel

blandt danskerne, der forbliver fuldt selvforsørgende sammenlignet med de ikke-vestlige indvandrere.

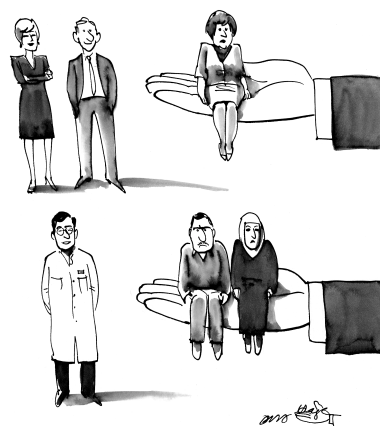
Man kan imidlertid ikke på denne baggrund entydigt konkludere, at højkonjunktoren har været mest til gavn for danskerne. Andre analyser viser, at beskæftigelsesfrekvensen faktisk er steget mere for de ikke-vestlige indvandrere end for danskerne - simpelthen fordi der som udgangspunkt var en væsentligt lavere andel beskæftigede blandt indvandrerne.

En særligt dybtgående statistisk analyse af faktorerne, som bestemmer, om indvandrerne faktisk modtager kontanthjælp eller ej, giver i vidt omfang et spejlbillede af analysen foran, som pegede på, hvor vigtig indvandrernes beskæftigelsesstatus er.

Især peger den statistiske model på to grupper af faktorer, som er afgørende. For det første gælder det forhold som at være nyligt ankommet, at have dårlige dansk kundskaber, og - hvad angår de kvindelige indvandrere - at have mange hjemmeboende børn. For det andet har landebaggrund den særskilte effekt, som vi er uden nærmere forklaring på, at der er særlig stor sandsynlighed for at være på kontanthjælp i Danmark, hvis der er tale om kvinder fra Vietnam, eller om mænd fra Eksjugoslavien, Iran, Libanon eller Somalia.

Beskæftigelsessituationens afgørende rolle for indvandrernes kontakt til det sociale system har, understreges det, stærke paralleller til Marie Louise Schultz-Nielsens analyser af indvandrernes integration på arbejdsmarkedet og Eskil Wadensjøs analyser af omfordelingen via den offentlige sektor.

Meget tyder på, at egentligt lovstridigt misbrug af midlertidige ydelser næppe spiller nogen større rolle - hverken for danskerne generelt, eller her specielt for de ikke-vestlige indvandrere.

I de erhvervsaktive aldre er omkring en ud af tre danskere, og omkring to ud af tre ikke-vestlige indvandrere, helt eller delvist forsørgt af det offentlige

Indvandrerne og sundheden

Af kontorchef, cand.polit. Olaf Ingerslev

Analyserne på baggrund af sygesikringsoplysninger for 1998 og - hvad angår indvandrernes helbredsforhold - oplysninger i Landspatientregisteret for 1994-98 viser, at indvandrerne har en god *kontakt til det danske sundhedssystem*. Indvandrere fra de ikke-vestlige lande benytter de fleste af de analyserede sundhedsydelse i samme eller lidt større omfang end danskerne.

Kvindelige indvandrere fra de ikke-vestlige lande i alderen 16-55 år har således med knap syv årlige kontakter stort set samme kontakthyppeghed til den praktiserende læge som danske kvinder. Danske mænd i alderen 16-55 år har årligt 3,4 kontakter til deres praktiserende læge, mens det for mænd fra ikke-vestlige lande er 3,9. Kontakten til øjenlæger og øre-næse-halslæger er hyppigere, end det er tilfældet for danskerne.

Den tætte kontakt til praktiserende læger og speciallæger viser, at indvandrerne har et godt kendskab til sundhedssystemet og derfor også god mulighed for at bruge det.

Der er imidlertid også dele af sundhedsvæsenet, som indvandrerne bruger mindre end danskerne. Det gælder fx fysioterapi. Det er nærliggende at tro, at betalingselementet i fysioterapien er en af grundene til, at den ikke efterspørges i så høj grad af indvandrerne. Det samme billede tegner sig for kliniske undersøgelser hos tandlægerne, hvor besøgsfrekvensen svarer til et tandlægebæbesøg hvert andet år, og dermed kun er den halve af danskernes. Endelig skal det bemærkes, at indvandrerne har en lidt hyppigere kontakt til de praktiserende psykiatere, end det er tilfældet for danskerne.

Indvandrerne har også oftere kontakt end danskerne til sygehusvæsenet. Indlæggelsesraten er højere for begge køn, men for kvindernes vedkommende skyldes det til en vis grad et anderledes fertilitetsmønster.

Med hensyn til det samlede billede af indvandrernes sundhedsforhold i relation til danskernes, er der både sygdomme, hvor indvandrerne klarer sig bedre end danskerne, og sygdomme, hvor danskerne omvendt klarer sig bedre end indvandrerne.

I forbindelse med fødslerne kan det konstateres, at kontakten til fødestederne målt ved antallet af jordemoderbesøg er lidt lavere for indvandrerkvinder end for danske kvinder.

Indvandrerkvinderne føder lidt mindre børn end danskerne og får kejsersnit mindre hyppigt end danske kvinder.

Der har været en frygt for en forøget risiko for misdannelser for børn af nogle indvandrergrupper. Analysen her viser, at der er mindre variation mellem misdannelsesraterne for de forskellige lande. Men samlet havde i årene 1994-98 2,7 pct. af de danske børn en misdannelse mod 2,9 pct. af de ikke-vestlige indvandreres børn. Denne forskel kan tilskrives tilfældigheder.

Aborttallet er meget højt for indvandrerkvinder fra de ikke-vestlige lande. Hvor der blandt danske kvinder i den fertile alder blev foretaget 12 aborter pr. 1000 kvinder i årene 1994-98, er det tilsvarende tal for kvinder fra de ikke-vestlige lande 28 aborter pr. 1000 kvinder. For efterkommerne er tallet lavere, men dog stadig højt med 21 aborter pr. 1000 kvinder.

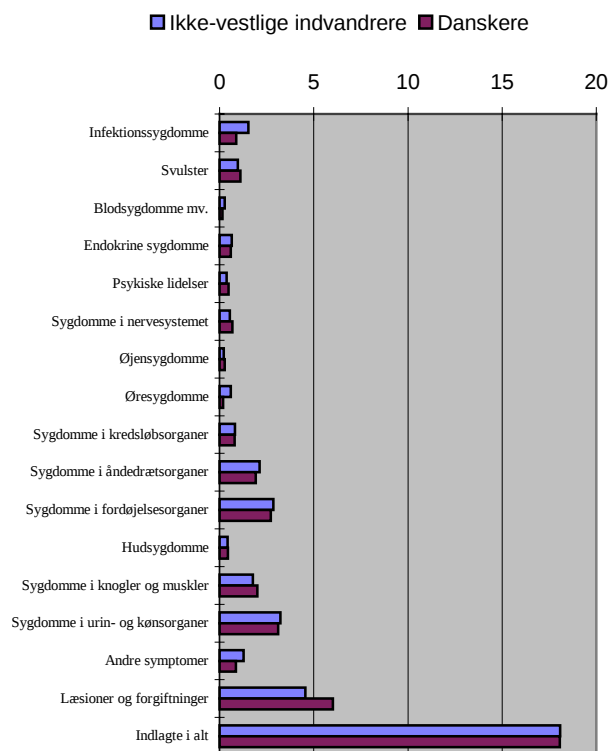
Indvandrere er hyppigere *indlagt på sygehuse* end danskere. Når indlæggelser skal bruges til at bedømme indvandrernes helbred, bør man se bort fra visse indlæggelser, som ikke i sig selv er udtryk for en forværret helbredssituation, eller som ikke udgør et væsentligt varigt helbredsproblem. Ved opgørelsen er derfor bl.a. indlæggelser med diagnoser, der vedrører graviditeter, udeladt. Endvidere er udeladt nogle sygdomme, som let kan kureres, og som optræder meget hyppigere for indvandrere end danskere.

Den samlede opgørelse af de ikke-vestlige indvandreres helbred på baggrund af indlæggelser ifølge Landspatientregisteret viser herefter, at der ikke er nogen væsentlig forskel mellem indvandrernes og danskernes samlede helbred. For de yngre aldersgrupper (16-35 år) er situationen illustreret i figuren øverst på næste side.

Sygdomsmønstret for en række alvorlige sygdomme afviger mellem indvandrere og danskere.

For de 16-55-årige er risikoen for at få stillet en kræftdiagnose højere for danskere end for indvandrere. Forskellen er størst for de 36-55-årige, hvor risikoen for en kræftdiagnose i årene 1994-98 var ca. 50 pct. højere for danskere end for ikke-vestlige indvandrere.

Figur 3. Andelen af ikke-vestlige indvandrere og andelen af danskere, som er blevet indlagt med bestemte sygdomsdiagnoser i årene 1994-1998, 16-35 år. Procent.

For den anden store sygdomsgruppe, hjertesygdomme, tegner der sig det modsatte billede, idet sandsynligheden for at få stillet denne diagnose er højere for indvandrere fra de ikke-vestlige lande end for danskere. For de 36-55-årige er risikoen vedrørende hjertesygdom ca. 40 pct. højere for mænd og ca. 50 pct. højere for kvinder. Det kan være svært at forklare, idet den sundere levevis blandt indvandrere mht. tobak burde trække i modsat retning. En forklaring kunne være, at indvandrere motionerer mindre end danskere, hvilket man ved især er tydeligt for kvindernes vedkommende. Den højere sygelighed som følge af hjertesygdomme afspejler sig ikke i en højere dødelighed. Dødsårsagen hjertesygdomme optræder indtil 60-årsalderen lige hyppigt for indvandrere og danskere.

Forekomsten af kroniske sygdomme i luftvejene er betydeligt større blandt indvandrerne end blandt danskerne, på trods af at rygning blandt indvandrere er mindre hyppigt end blandt danskere.

Diagnoser, som væsentligt udtrykker fysisk smerte, og derfor ikke er helt tilfredsstillende afklaret fra et medicinsk synspunkt, er langt hyppigere blandt indvandrere end blandt danskere. I perioden 1994-98 fik 4,1 pct. af de ikke-vestlige indvandrerkvinder og 2,6 pct. af de danske kvinder stillet en sådan diagnose - i mændenes tilfælde

2,4 pct. af indvandrerne og 1,6 pct. af danskerne. Forklaringen på forskellen kan være, at nogle indvandrere har en lavere smertetærskel end danskere, men det kan også være en medvirkende årsag, at sundhedsvæsenet ikke er så godt i stand til at tage hånd om indvandrerens sygdomme fx pga. kommunikationsproblemer.

Livsstilemsigt tegner der sig et væsentligt mere positivt billede for indvandrerne end for danskerne. Kvinder fra Vietnam, Somalia og Pakistan ryger ikke, og kvinder fra de øvrige betragtede lande ryger mindre end danskere. Mænd fra Somalia, Pakistan og Polen ryger også betydeligt mindre end danske mænd, mens mænd fra Libanon har større tobaksforbrug end danske mænd. Ved første jordemoderundersøgelse var det 10 pct. af de ikke-vestlige indvandrerkvinder, der røg, hvor det tilsvarende tal for danske gravide kvinder var hele 28 pct.

Livsstilemsigt klarer indvandrerkvinderne sig på mange punkter bedre end danskerne

Alkoholforbruget er væsentligt lavere for indvandrerne end for danskerne. Kvinder fra Pakistan, Somalia, Libanon, Tyrkiet og Vietnam nyder stort set ikke alkohol. For mændenes vedkommende har kun indvandrere fra Polen og Iran et højere alkoholforbrug end danske mænd. Dette viser sig også ved, at alkoholiske leverlidelser er langt mere udbredt blandt danskere end blandt indvandrere, ligesom det også er tilfældet med psykiske lidelser pga. alkohol.

Dødeligheden blandt de 15-50-årige og blandt de 51-60-årige indvandrere er lavere end blandt danskere. Der er således ingen overdødelighed blandt ikke-vestlige indvandrere, og det må formodes, at indvandringen vil give et (marginalt) positivt bidrag til middellevetiden i Danmark.

Samlet viser analysen, at indvandrerne ikke har et dårligere helbred end danskerne, men de har et *anderledes* sygdomsbillede, som det for sundhedsvæsenet er vigtigt at være opmærksom på.

Kriminaliteten

Af forskningsmedarbejder Claus Larsen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

”Udlændinge og kriminalitet” er et kontroversielt emne, som ofte er til debat, og medierne kritiseres fra tid til anden af dem, der beskæftiger sig med området, for at fokusere for meget på enkelthændelser med risiko for at skabe et fortegnet billede af virkeligheden.

Imidlertid er kriminalitet et aspekt af levevilkårene på linie med uddannelse og arbejde, sygdom og sundhed osv., og det behandles derfor i projektet om indvandrernes levevilkår, sådan som det i øvrigt gøres i tilsvarende norske og svenske undersøgelser.

Relationen til denne bogs gennemgående tema, nemlig beskæftigelsessituationen, er måske mindre entydig for kriminalitet end for andre levevilkårsaspekter. Men ligesom en arbejdsgiver kan stille bestemte krav til en ansøgers uddannelsesmæssige baggrund, kan det være afgørende, at man har en ren straffeattest.

I projektet er der med udgangspunkt i data fra Danmarks Statistik om *afgørelser* truffet af anklagemyndighed og domstole for overtrædelser af straffe-, færdsels- og særlove beregnet *kriminalitetshyppigheder* for hhv. vestlige og ikke-vestlige indvandrere og efterkommere samt for danskere. Det vil sige, hvor store andele i de forskellige grupper, der er noteret for en eller flere sådanne lovovertrædelser. Beregningerne er primært baseret på gennemsnit for perioden 1993-98, men som et alternativ er de personer, der optrådte i befolkningsstatistikken pr. 1. januar 1993, fulgt igennem perioden.

Afgørelser må nødvendigvis bygge på anmeldte, registrerede og opklarede lovovertrædelser. Resultaterne skal derfor læses med forbehold for skjult kriminalitet - de såkaldte ”mørketal” - og forskellige opklaringssandsynligheder mv. Det vil sige, at det ikke er alle lovovertrædelser, der opdages eller anmeldes, og det ikke er alle anmeldte lovovertrædelser, der registreres af politiet, lige-

som opklaringssandsynlighederne varierer for forskellige typer af lovovertrædelser.

På linie med sammenlignelige, tidligere offentliggjorte undersøgelser viser denne en overrepræsentation især blandt unge ikke-vestlige mænd, når det gælder kriminalitetshyppigheder. Hvor danske mænd i aldersgruppen 16-29 år har kriminalitetshyppigheder omkring otte pct., er andelen blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere i samme aldersgruppe hhv. 12-14 og 17-19 pct. Indvandrere og efterkommere fra vestlige lande ligger derimod, bortset fra de helt unge efterkommere i alderen 16-19 år, under niveauet for danskere i samme alder. For alle grupper spores en klar alderseffekt, idet andelen falder efter 30-års alderen. Det samme billede får man, hvis man følger de samme personer gennem en årrække.

Også ikke-vestlige kvinder ligger relativt højt sammenlignet med andre kvinder, men for såvel indvandrere og efterkommere som for danskere gælder det, at kvinder har et markant lavere kriminalitetsniveau end mænd. Kriminaliteten stiger desuden med befolkningstætheden, især for mandlige ikke-vestlige efterkommere, men tendensen er dog ikke helt éntydig.

Hvor det blandt danskere er relativt flest, der er noteret for færdselslovsovertrædelser, er det blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere straffelovsovertrædelser, der dominerer. Dette gælder for såvel mænd som kvinder. Billedet for vestlige efterkommere og - især - indvandrere ligner i højere grad billedet for danskere. Bøder er den hyppigst forekommende straf for alle grupper, men relativt flere lovovertrædere blandt ikke-vestlige mænd idømmes fængselsstraf end andre.

En opdeling på statsborgerskab viser en effekt for den gruppe, der har den højeste kriminalitetshyppighed, nemlig mænd fra ikke-vestlige lande. Blandt dem med dansk statsborgerskab er det 7,7 pct., der er registreret for overtrædelser af straffe-, færdsels- og/eller særlove, mens tallet er 9,8 pct. for dem med udenlandsk statsborgerskab.

Undersøgelsen er udtryk for den faktiske kriminalitet blandt forskellige grupper i samfundet, som den fremgår af de administrative registre. Som alle undersøgelser, der fremlægger sådan statistik, imidlertid peger på, er der en række faktorer - som familieforhold, modtagelse af sociale ydelser, indkomst, socioøkonomisk gruppe og uddannelse - der ud over køn, alder og bopæl spiller ind. Desuden spiller det en rolle, men er vanskeligere at måle, om man føler sig isoleret personligt eller i forhold til det omgivende samfund, dvs. om man har et netværk.

Dette ændrer dog ikke ved, at det er de faktiske forhold, der har umiddelbar betydning i forbindelse med de jobsøgelsituationer, som står i centrum for analyser af integrationen på arbejdsmarkedet.

Sambanden mellan invandring och inkomstfördelning

*Af professor, dr. Eskil Wadensjö
Stockholms Universitet*

Vid analysen av sambanden mellan invandring och inkomstfördelning är omfördelning via den offentliga sektorn ett viktigt tema. Undersökningen visar att omfattningen av överföringarna från den offentliga sektorn till den icke-västliga gruppen är tämligen stor.

Det kan hänföras till två faktorer. Den ena faktorn är ålderssammansättningen. Relativt många av de icke-västliga invandrarna är unga och många har barn och omfördelningen via den offentliga sektorn går bl.a. till barn och barnfamiljer. Den andra faktorn är sysselsättningsgraden. Invandrarna från icke-västliga länder är sysselsatta i betydligt mindre utsträckning än danskarna och också betydligt mindre än västliga invandrare.

Överföringarna per invandrare minskade reellt sett något mellan 1995 och 1996. Då antalet invandrare ökade så steg dock de totala överföringarna mellan dessa båda år. Mellan 1996 och 1997 minskade såväl överföringen per person som de totala överföringarna. Mätt som andel av BNP minskade de från 0,81 procent år 1996 till 0,72 procent år 1997. Då sysselsättningssituationen har förbättrats sedan 1997 har troligen nettoöverföringarna ytterligare reducerats, jämför också figuren.

Beräkningar baserade på individdata visar på sysselsättningsgradens betydelse för omfattningen av nettoöverföringarna. Vid den genomsnittliga sysselsättningsgraden för icke-västliga invandrare (26,0 procent) så blir nettoöverföringen -61000 kronor per person. Vid sysselsättningsgraden 0 blir den -113000 och vid sysselsättningsgraden 100 blir den 87000 kronor (dvs. i detta fall till den offentliga sektorn). Den sysselsättningsgrad som gör att nettoöverföringen blir noll är 56,6 procent.

Figur 4. Nettoöverföring till de icke-västliga invandrare som andel av bruttonationalproduktet i udvalgte år 1991-1998. (Tallet för 1998 är skönnet).

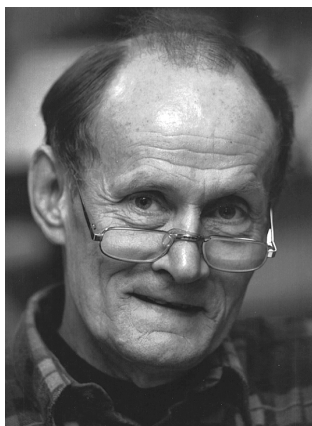
Den offentliga sektorn består av olika delsektorer som har större eller mindre eget beslutsutrymme: staten, kommunerna, amterna och arbetslöshetsförsäkringssystemet. Nettoöverföringarna till icke-västliga invandrare kommer framför allt från kommunerna och från arbetslöshetsförsäkringssystemet och i mindre utsträckning från amterna. Det är viktigt att uppmärksamma de stora nettoöverföringarna från kommunerna till de icke-västliga invandrarna. Dessa underskott kan påverka kommunernas benägenhet att ta emot invandrare från icke-västliga länder. Nu finns visserligen omfördelningssystem mellan kommunerna som omfördelar till kommuner med svag skattekraft och höga kostnader. Det är dock inte säkert att det räcker för att täcka merkostnaderna.

Nästa del av analysen behandlar två andra fördelningsfrågor: hur stora är invandrarernas disponibla inkomster jämfört med danskarnas? samt hur påverkar invandringen danskarnas inkomstfördelning och lönestruktur via marknaden?

Undersökningen visar, att de västliga invandrarna i genomsnitt har högre disponibel inkomst än danskarna, men att de icke-västliga invandrarna har klart lägre inkomster. Den icke-västliga gruppens disponibla inkomster svarar i genomsnitt mot ungefär 3/4 av danskarnas. Välfärdsstaten upphäver mycket av de skillnader som marknaden ger men inte alla skillnader. Samtidigt som det är klart att de icke-västliga invandrarna är markant överrepresenterade bland dem med lägst inkomster så är ändå en mycket klar majoritet (85 procent) av dem med lägst inkomster danskar.

Invandringen kan påverka danskars inkomster och löner via marknaden (via löner och priser). Invandringen kan om den inte är marginell genom att sänka ersättningen till arbetskraften (dvs lönenivån) medföra att det blir ett ekonomiskt överskott som tillfaller övriga i ekonomin. Det mesta tyder dock på att denna form av ekonomiskt "surplus" är litet.

De kvalitative interviews

Af lektor Hans Jørgen Nielsen
Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Meget ofte ser man i forskningen og den offentlige debat indvandrerne som en samlet gruppe og lægger alene vægt på forskellene til danskerne. Men der er lige så store interne forskelle mellem indvandrergrupperne indbyrdes, og til tider kan de enkelte indvandrergrupper - polakker, eksjugoslaver, vietnamesere etc. - føle sig tættere på danskerne end på de andre grupper.

Dette er det ene resultat af en analyse, der kombinerede hovedundersøgelsens ca. 3600 interviews med uddybende samtaler med 50 indvandrere, hvor begge dele var fordelt på otte nationaliteter. Indvandrerne blev således i hovedundersøgelsen spurgt, hvorledes de ville se på et ægteskab mellem et af deres børn og en dansker eller med en fra de forskellige indvandrergrupper. Meget ofte var der meget stor modvilje mod ægteskab med en fra en anden etnisk gruppe, og meget ofte kom ægteskab med en dansker ind på en andenplads efter ægteskab med en med egen nationalitet. I samtalerne blev dette til tider begrundet med de religiøse forskelle, men det er ikke hele forklaringen, for tyrkere var f.eks. voldsomt imod ægteskab med en libaneser - så hellere en dansker - og omvendt. En hyppig begrundelse var da også de kulturelle forskelle i bredere forstand - sprog, vaner og forventninger - der betød, at man bedre forstod sine egne.

Som en ældre pakistaner formulerede det i den båndoptagne samtale, hvor interviewer spurgte til børnenes muligheder for ægteskab med en dansker eller en araber:

- En pakistaner skal giftes med en anden pakistaner.
- Intervieweren: Hvorfor det?.
- Det er det samme sprog, samme kultur, samme religion, samme mentalitet.
- Intervieweren: Men hvis nu de bliver gift med en iraner. Det er da også samme religion?.
- Nej, det er både noget med sproget, og en anden tænkemåde.

Tilsvarende blev indvandrerne i hovedundersøgelsen spurgt om deres syn på flygtningepolitikken: Skulle Danmark tage flere flygtninge, samme antal som nu eller færre? Dette spørgsmål er gentagne gange stillet til danskere med det faste resultat, at et flertal ønsker færre flygtninge. Men det samme viste sig i hovedundersøgelsen at gælde flere indvandrergrupper, jf. tabellen.

Tabel 1. Indvandrenes og efterkommernes syn på en liberal flygtningepolitik

Svarpersonens hjemland	Procentandel, der i 1999 er enig i, at der bør indføres begrænsninger i flygtninges adgang til Danmark
Tyrkiet	68
Polen	61
Danmark	55
Pakistan	55
Libanon	32
Iran	32
Vietnam	28
Eksjugoslavien	27
Somalia	14
Alle indvandrere	45
Antal svarpersoner:	
Indvandrere	3.508
Danskere	904

Først og fremmest var der en voldsom spredning: De nationaliteter, der kun i begrænset omfang var kommet som flygtninge - som pakistanere, tyrkere og polakker - ønskede færre flygtninge, mens de nationer, hvor flygtningeandelen var høj - som somaliere og eksjugoslaver - gik ind for en liberal flygtningepolitik. De restriktive synspunkter blev begrundet med, at der er mange "fup-flygtninge", og med Danmarks manglende evne til at tage imod, jf. den lille opstilling med citater fra to af de båndoptagne samtaler, hvor navnene er ændret.

Orhan Necef er en yngre tyrk, der har boet her i mange år. Ja, der er mange fup-flygtninge. Dem, jeg kender, de siger det også selv. Lige så snart de får permanent opholdstilladelse eller asyl, så tager de på ferie dernede. Det er mine skattekroner ... Det er helt i orden, at man hjælper dem fra krig og lignende, men der er også mange fup-flygtninge.

Mustafa Kurt, som selv har haft problemer med politiet i sit hjemland, mente, at de reelle flygtninge, som er forfulgt i deres hjemland, skulle have lov at komme.

Interviewer: Hvorfor siger du "reelle flygtninge"?

Mustafa Kurt: Fordi jeg kender mange, som misbruger den flygtningelov, selv om de ikke er flygtninge. Det er misbrug af systemet. Så rejser de f.eks. på ferie efter tre år, som om de er almindelige indvandrere.

Sådanne resultater sætter et stort spørgsmålstegn ved opfattelsen af indvandrerne som en samlet gruppe. Langt mere dækkende er formodentlig det "multikulturelle" billede, hvorefter befolkningen nu består af en lang række nationaliteter med forskellige kulturer med den ikke uvigtige tilføjelse, at danskerne er den talsmæssigt helt dominerende gruppe. Men krav om for eksempel at forstå indvandrernes "kultur" bliver næsten umulige at opfylde. For der er simpelthen alt for mange kulturer, man i givet fald skulle forstå.

Måske er det heller ikke nødvendigt. For i den videre analyse blev det undersøgt, hvad der var vigtigst for indvandrernes integration på arbejdsmarkedet - deres religiøse og nationale baggrund eller deres kontakt med det danske samfund (avislæsning, snak med danskere, danskfærdigheder etc.). Meget talte ud fra hovedundersøgelsens data for begge forklaringer. Bestemte nationalitetsgrupper og bestemte religiøse grupper (især muslimer) havde lavere beskæftigelse end andre, og det talte for, at baggrunden var vigtig. Men samtidig gav kontakt med det danske samfund voldsomme udslag i beskæftigelsen, og det talte for, at kontakten med det danske samfund var vigtig. Mere omfattende analyser af hovedundersøgelsens data gav samme billede. Om man søgte at forklare variationerne i beskæftigelsesgraden ud fra indvandrernes baggrund eller ud fra deres kontakt med det danske samfund, gav omtrent lige gode forklaringsgrader.

I forbindelse med indvandrernes kontakt med arbejdsmarkedet såvel som med deres kontakt med det danske samfund i bredere forstand har der i den offentlige debat været lagt megen vægt på spørgsmålet om diskrimination.

I hovedundersøgelsen mente 25 pct., at de havde fået afslag på et job på grund af diskrimination, og yderligere 14 pct. havde mistanke om det. Alt i alt er det dermed et

betydeligt mindretal, der har været eller mener at have været udsat for diskrimination.

Men stadig er det kun et mindretal, og det kan ydermere være noget usikkert, hvilken betydning diskriminationen har for beskæftigelsen. I samtalerne viste det sig i nogle tilfælde, at udtalelser til spørgeskemaet i hovedundersøgelsen om, at man var blevet diskrimineret, i nogle tilfælde dækkede over ganske hårde oplevelser, men i andre alene over noget, man havde læst i aviserne - og ikke på egne oplevelser.

Samtidig synes diskriminationen kun at have begrænsede konsekvenser for selve beskæftigelsen.

Mens beskæftigelsen ifølge hovedundersøgelsen var hele 61 pct. blandt dem, der sagde direkte nej til, at de havde fået afslag på job på grund af diskrimination, var den stadig hele 43 pct. blandt dem, der var sikre på at have været udsat for diskrimination.

Det afgørende kom imidlertid frem ved kombinationen af de to sæt faktorer - den religiøse og nationale baggrund, eller kontakten med det danske samfund.

Baggrundens betydning viste sig først at være den, at folk fra bestemte nationale grupper (som f.eks. pakistanter) havde betydeligt dårligere kontakt med det danske samfund end andre (som f.eks. polakker). Når man tager hensyn til sådanne forskelle i integrationsgraden, er der imidlertid ikke større udsving i beskæftigelsen hos indvandrere fra forskellige lande eller med forskellig religion. En velintegreret pakistaner og en velintegreret polak havde således omtrent samme chance for at være i beskæftigelse, mens det i begge grupper stod sløjt til med beskæftigelsen med dårlig kontakt. Indvandrernes fortid i hjemlandet er næppe så vigtig som deres nutid i det danske samfund.

Samtidig er der imidlertid en vigtig tilføjelse. Indvandrernes individuelle strategi spiller tilsyneladende en afgørende rolle.

I samtalerne var der således en polak, der efter mange år i Danmark stadig ikke havde lært dansk. Danskerne fandt hun kolde, og mange af de andre indvandrergrupper var efter hendes mening uciviliserede. Hun burede sig inde, og hendes beskæftigelse havde da også været ret sporadisk. Men der var også en polsk ingeniør, der kom omtrent samtidig og havde taget jobs, også jobs han var overkvalificeret til, blot for at få danske erfaringer og vinde indpas, og som nu har en teknisk betonet mellemlederstilling i et firma med eksport til Polen.

Alt er ikke "samfundets skyld", for meget afhænger også af, hvad den enkelte gør.

En analyse af avisdebatten om de fremmede

Af cand.mag. Bent Jensen
Rockwool Fondens Forskningsenhed

Analysen af avisdebatten om de fremmede dækker i avisudvalget de mest betydende aviser fra den politiske presse i Danmark samt "frokostaviserne" *Aftenbladet* og *Ekstra Bladet*, mens den periodemæssigt dækker tiden fra 1870'erne og frem til midten af 1990'erne. I sin helhed er analysen udsendt som Bent Jensen (2000). *De fremmede i dansk avisdebat fra 1870'erne til 1990'erne* (Forlaget Spektrum). Ved en samlet vurdering kan bl.a. følgende iagttagelser fremhæves:

Analysen viser, at der har været en livlig meningsudveksling om de fremmede i Danmark gennem hele perioden. Ethniciteten - eller graden af fremmedhed - er altså ikke alene afgørende for, om en debat bryder ud. Ethniciteten har dog en klar betydning for den vinkling, debatten antager. Eksempelvis var det uhyre meget nemmere for pressen at give finske flygtninge som nordisk broderfolk en udelt sympati under vinterkrigen i 1939/40, end det var tidligt i 1900-tallet at give fordrevne fattige jøder fra Rusland del i solidariteten.

Analysen viser, at der inden for det generelle tema kan identificeres to markante deltemaer med klart adskilte profiler: Debatten om arbejdskraftmigrationer og debatten om flygtninge og asylansøgere.

I de perioder, hvor arbejdskraftvandringer har været stærkt debatteret - dvs. fra 1880'erne til 1930 og igen fra 1964 til midten af 1970'erne - har den overordnede holdning i A-pressen været, at en ureguleret indvandring i større skala var et onde. Hvor kontant, man har været i afvisningen af arbejdskraftvandringer, afhang af den aktuelle status for partiets orientering mod den internationale arbejderbevægelse. I det omfang den socialistiske arbejderbevægelse havde formuleret en politik på området, var Socialdemokratiets politik og argumentation således bundet af de internationale beslutninger. Omvendt

var store dele af den borgerlige presse liberalt indstillet over for arbejdskraftvandringer, idet man fra denne side bl.a. argumenterede med, at der på de berørte dele af arbejdsmarkedet herskede en udtalt mangel på arbejdskraft, og at danskernes arbejdslyst havde lidt skade.

Det har ikke været muligt at afdække en fuldstændig konsekvent humanisme i dansk presse i spørgsmålet om flygtninge og asylansøgere. Den politiske presse har således taget stilling til de konkrete grupper af flygtninge ud fra avisernes generelle samfundssyn og de herskende økonomiske og politiske konjunkturer. Især synes den borgerlige presse ved flere lejligheder at have foretrukket ikke-socialistiske flygtninge, idet socialistiske flygtninge ofte blev set som rejsende i revolution.

Analysen viser samtidig, at synet i medierne på det offentlige forsørgelsesforpligtelser over for flygtninge skiftede karakter mod midten af 1950'erne. Frem til Ungarn-krisen havde det således været en gennemgående opfattelse i medierne, at forsørgelsen af flygtninge burde påhvile private initiativer. Dét, man kunne argumentere for, var flygtningenes adgang til at opnå opholds- og eventuelt arbejdstilladelse. Fra og med 1956 slog det synspunkt igennem, at det påhvilede det offentlige at forsørge flygtningene.

Noget tyder på, at det er lettere for medierne - og befolkningen - at acceptere en liberal flygtningepolitik, når der ikke kommer så mange

Noget tyder også på, at det er lettere for medierne - og befolkningen - at acceptere flygtninge, når der ikke kommer så mange. Ved gennemgangen af avisdebatten om asylansøgere fra 1983 og frem til 1995 var stemningen eksempelvis til en begyndelse i flertallet af aviserne positiv over for flygtningene. Dette vendte dog i store dele af pressen, efterhånden som antallet af asylansøgere steg betydeligt mod midten af 1980'erne. Meget tyder på, at avisdebatten medvirkede til, at Folketinget strammede den ellers liberale udlændingelov af 1983.

Kommentar

Af økonomiminister Marianne Jelved

Rockwool Fondens Forskningsenhed offentliggør løbende resultater fra undersøgelser om indvandrernes forhold. Resultaterne fra de seneste undersøgelser er nu blevet sammenskrevet og resumeret i bogen *Mislykket integration?*

Forskningsenheden stiller altså på baggrund af analyserne spørgsmålet om integrationsindsatsen er mislykkedes. Det er ikke lige til at give et klart svar på spørgsmålet. Det afhænger jo i høj grad af, om man tror, at indvandrere kunne have været integreret meget bedre, end det faktisk er tilfældet. Vi ved jo - blandt andet også fra erfaringerne fra andre lande - at det er vanskeligt at få integreret indvandrere og flygtninge fra udviklingslande i højt udviklede samfund. Men der er ikke tvivl om, at integrationen kan og skal forbedres, hvilket regeringens og Folketingets beslutninger gennem de seneste par år skulle kunne bidrage til.

Jeg vælger at betragte den danske integrationspolitik som en læreproces, og jeg synes, at der er en klar tendens til, at der er kommet mere "hold" på integrationsindsatsen. For eksempel afspejlet dels i integrationsloven, der trådte i kraft den 1. januar 1999, dels i "Bedre integration - en samlet handlingsplan" vedtaget i Folketinget i maj 2000. Men det er klart, at der har været problemer med integrationen.

Men hvad viser analyserne så? Og hvilke konsekvenser bør de have?

Indvandrernes uddannelsesmæssige baggrund

Gunnar Viby Mogensen påpeger i rapporten, at "uddannelse i bred forstand, inklusive danskkundskaber, på forhånd må regnes for central for indvandrernes muligheder for at klare sig i det danske samfund". Jeg er enig i denne betragtning. Rockwool Fondens analyser og rapporter underbygger således behovet for de initiativer, som

regeringen har foreslået i *Handlingsplanen for bedre integration*. På uddannelsesområdet bekræfter analysen, at der er behov for:

- Fuld fart på arbejdet med at få en kompetenceafklaring af indvandrere og flygninges kvalifikationer, så de hurtigere kan få udnyttet de kompetencer, som de har.
- Gennemførelse af initiativerne til at sikre større deltagelse i uddannelserne for indvandrerne herunder sikring af bedre danskkundskaber.
- At følge udviklingen i uddannelsesomfanget især blandt de indvandrere, som har begrænsede uddannelsesmæssige traditioner.

Indvandrernes stilling på arbejdsmarkedet

Undersøgelsen viser, at indvandrerne ikke har nær så godt fodfæste på arbejdsmarkedet som danskerne. Her er det væsentligt at grave et spadestik dybere og undersøge årsagerne til dette. For det er vigtigt at øge beskæftigelsen og reducere antallet af mennesker på passiv forsørgelse.

Undersøgelsens tal kan umiddelbart synes skræmmende: 40 pct. af indvandrerne er i job i 1998 - mod 75 pct. af danskerne. Og indvandrernes arbejdsmarkedstilknæthed synes umiddelbart dårligere i 1998 end i 1985. Men når man går dybere ned i tallene er der flere lyspunkter. Først og fremmest vil jeg fremhæve, at det ikke er gået ned ad bakke i hele perioden. Siden 1994 har der været en stigende beskæftigelse (og en faldende ledighed) - både blandt indvandrere og danskere. Beskæftigelsen er steget med 175.000 personer. Ledigheden er faldet fra 12 pct. til 5,3 pct. For indvandrere er ledighedsprocenten en hel del højere - men dog for nedadgående.

Et af de positive resultater er, at arbejdsmarkedstilknætheden bliver bedre, jo længere tid indvandrerne har været i landet. Et resultat, der ikke er overraskende, men et vigtigt resultat. For det viser, at det går at integrere indvandrerne på arbejdsmarkedet. Det tager tid - og det har taget for lang tid, også selv om man tager i betragtning, at konjunkturerne først vendte omkring 1994. Det går også bedre med beskæftigelsesmulighederne for efterkommerne (2. generations-indvandrere) end for de nyindvandrede. Det er et tegn på, at ophold i landet og kontakt med danskere gør det nemmere at komme ind på arbejdsmarkedet.

Vi kan desuden ud fra tallene se, at de forbedrede konjunkturer også har været til gavn for indvandrerne, især i de sidste år eller 2 af undersøgelsesperioden. Og da arbejdsløsheden fortsat er faldet siden 1998 - og at dømmet efter tallene i ganske høj grad for indvandrere - føler jeg at der er grund til en forsigtig optimisme.

Et interessant resultat af analysen er, at beskæftigelsessituationen er meget forskellig for forskellige grupper af indvandrere, specielt kan man konstatere store forskelle for polakker, vietnamesere og somaliere. Så der kan ikke være én forklaring på, at indvandrerne samlet set har en så relativt dårlig tilknytning til arbejdsmarkedet.

Der er mange forhold, der afgør, om en person kan få og fastholde et job på arbejdsmarkedet. Først og fremmest uddannelse og de faglige kvalifikationer, men selvfølgelig også de helt grundlæggende sprogkunderskaber og "optagelsen" i samfundet som sådan. Og så skal man naturligvis have en økonomisk gevinst ud af at gå på arbejde (frem for at være på passiv forsørgelse) - ellers stiger risikoen for, at man havner uden for arbejdsmarkedet.

Selv om beskæftigelsessituationen har udviklet sig i gunstig retning for indvandrerne i de senere år, ligger der fortsat en betydelig udfordring i at øge indvandrernes tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er derfor regeringen i februar fremlagde en samlet handlingsplan for en bedre integration. Blandt de mange initiativer vil jeg særlig nævne:

- En styrkelse af arbejdspladsernes modtagelse af indvandrere og flygtninge. Dette sker i form af forsøg med ansættelse af "tovholdere" eller "brobyggere", der skal stå for introduktionen af indvandrere på den enkelte virksomhed.
- Oprettelse af særlige enheder i AF-regioner med mange ledige flygtninge og indvandrere. Dette sker i form af oprettelse af særlige enheder, som gennem opsøgende kontakt med virksomhederne skal sørge for, at de ledige indvandrere får job.
- Bedre information til indvandrere, der etablerer eller driver selvstændig virksomhed.

Disse initiativer vil således hjælpe med at give ledige indvandrere reelle muligheder for at blive tilknyttet og fastholde en stilling som lønmodtager eller som selvstændig erhvervsdrivende.

Af rapporten fremgår det endvidere, hvor vigtigt det er, at den enkelte person selv gør en aktiv indsats for at forbedre sin situation. Jeg hæfter mig i denne forbindelse særligt ved nogle af de eksempler fra de dybtgående interviews med indvandrerne, der er refereret. Både i form af negative og positive eksempler. Det negative: møder man det danske arbejdsmarked (og danskerne) koldt og negativt, ja så bliver reaktionen også derefter. Og det positive: manden, der ikke kunne finde en arbejdsplads, hvor der var brug for de kvalifikationer, han havde med hjemme-

fra, og som derpå tog det bedste job, han kunne få - og så arbejdede sig op derfra.

Lad mig kort sammendrage konklusionerne fra denne del af analysen.

- En stabilitetsorienteret økonomisk politik er helt central for at få indvandrerne i beskæftigelse.
- Vi skal fastholde, at det er uacceptabelt med diskrimination og bekæmpe enhver tendens til diskrimination. Der er formentlig meget at gøre på den enkelte arbejdsplads.
- Vi skal fortsætte initiativerne på at få flere indvandrere ud på arbejdsmarkedet - og overvåge udviklingen på området. Samvær med danskere er en vigtig faktor i integrationen.
- Den enkelte indvandrer må efter evne selv gøre en aktiv indsats for at blive selvforsørgende og blive integreret i det danske samfund.

De økonomiske effekter af indvandringen, det sociale system og sundhedssystemet

De økonomiske effekter og brugen af de sociale systemer er uhyre vigtige at få belyst. Ellers er det alt for nemt at afspore debatten med meningsløse tal, som af og til fremføres af det yderste højre.

Det viser sig, at der sker en netto-overførsel til ikke-vestlige indvandrere på i gennemsnit 60.000 kr., mens danskerne i gennemsnit foretager en netto-indbetaling til det offentlige på lidt over 20.000 kr. Disse tal hænger dog meget nøje sammen med indvandrernes dårlige tilknytning til arbejdsmarkedet. Samfundet sikrer personer uden for arbejdsmarkedet, der ikke kan sørge for sig og sine, et rimeligt indkomstgrundlag. Det skal samfundet naturligvis gøre. Og *når* der er flere arbejdsløse indvandrere end danskere, ja så vil indvandrerne i gennemsnit fremstå dårligere i et sådant regnskab.

Jeg vil også fremhæve to af resultaterne fra disse afsnit af rapporten. For det første, at udviklingen i de senere år går i den rigtige retning; nettobetalingen til indvandrerne fra ikke-vestlige lande er faldende, når man korrigerer for inflationen. For det andet kan man se, at nettobetalingen til indvandrerne er lavere, jo længere opholdstiden er. Omkostningerne er således størst for de indvandrere, der lige er kommet til landet, hvilket heller ikke burde komme som en overraskelse.

Endelig er der et interessant afsnit om indvandrernes sundhedstilstand. Til forskel fra de andre områder, er billedet her faktisk ganske positivt. Sundhedstilstanden blandt indvandrerne er ganske god, og de har en længere

levetid end danskerne. En af grundene er et lavere antal kræftdødsfald. Jeg noterer mig også, at undersøgelsen af dramatiserer myten om, at der er flere misdannelser blandt nyfødte indvandrere.

Kriminalitet

I kapitlet om kriminaliteten anføres det, at der er en overrepræsentation af kriminalitet blandt ikke-vestlige indvandrere i forhold til danskere, og en særlig kraftig overrepræsentation blandt unge ikke-vestlige mænd.

Det er et faktum, som regeringen har forholdt sig til. Igennem de seneste år er der iværksat en lang række initiativer til bekæmpelse af problemerne med de utilpassede unge. Det drejer sig om akut kriminalitetsbekæmpelse, en kriminalpræventiv indsats og en lang række initiativer på social-, uddannelses-, arbejdsmarkeds-, bolig- og fritidsområdet. Senest har regeringen i november 1999 fremsat en række yderligere initiativer over for de utilpassede unge. Initiativerne omhandler dels en *akut indsats*: Udrykningshold, mandsopdækning af utilpassede unge, hurtigere kontakt til forældre ved kriminalitet mv., dels en række initiativer vedrørende *det forebyggende arbejde*. Her kan peges på: En styrkelse af SSP-samarbejdet, tidlig anbringelse af børn, forbedret ungdomsvejledning og en forstærket indsats over for kriminelle mellem 18 og 24 år.

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at den relativt højere kriminalitet blandt indvandrere og flygtninge skal bekæmpes. Og der er ingen tvivl om, at vi må følge udviklingen på området meget nøje.

Indvandrerne holdninger til indvandrerpolitikken, hinanden og danskerne

Forskningsenhedens analyser er afrundet af en dybtgående interviewundersøgelse, hvor det er indvandrerne holdninger - til for eksempel flygtningepolitikken, andre indvandrergrupper og til danskerne, der er i fokus. Der er tale om undersøgelser, der ikke går på direkte målbare størrelser af den type, der er refereret i det foregående. Jeg har dog allerede været inde på nogle af konklusionerne, eksempelvis vedrørende spørgsmålene om diskrimination, danskkundskaber og kontakt til danskerne i forbindelse med analysen om arbejdsmarkedstilknytningen. Alt i alt er de forhold, der er analyseret, derfor et vigtigt supplement til de kvantitative undersøgelser.

I dette afsnit finder man også en række resultater, der måske ikke er så overraskende, men som i hvert fald sjældent omtales i debatten. Det er således flere steder fremgået, at indvandrergrupperne er meget forskellige. Hvis nogen taler om "indvandrerne" (fra ikke-vestlige lande) som én gruppe, vil vedkommende begå en stor fejl. Det burde derfor ikke undre, at indvandrerne ikke oplever landet som bestående af "dem" og "os", men som en række forskelligartede grupper. Det ses meget tydeligt ved spørgsmål om syn på ægteskab med en ung fra ens

egen gruppe og en ung fra en af de andre grupper. I mange tilfælde har forskellige grupper, f.eks. tyrkere, ikke så meget imod ægteskab med en dansker - men er betænkelig ved ægteskab med en fra en helt tredje gruppe.

Sammenfatning

Som beskrevet i indledningen betragter jeg integrationspolitikken som en læreproces. Jeg synes, at analyserne og konklusionerne i denne bog klart understreger, at der er forskellige ting i den hidtidige måde at integrere på, som vi kan og skal gøre bedre.

Regeringen har med den samlede *Handlingsplan for en bedre integration* fra i februar 2000 peget på en bred vifte af forslag. I løbet af foråret er forslagene for de flestes vedkommende blevet vedtaget af Folketinget. Som det også fremgår af mine kommentarer, så mener jeg, at vi med *Handlingsplanen* forsøger at tage hånd om de områder, hvor den hidtidige indsats har haltet. Vi er næppe så heldige, at alle forslag uden videre virker. Vi skal derfor følge udviklingen på området og være parate til at justere tiltagene, hvis det viser sig nødvendigt.

Analyserne dokumenterer, at indvandrerne integration går gennem deres "optagelse" blandt danskere, der i modsætning til 60'erne og de første år af 70'erne også er vejen til arbejdsmarkedet. Lovgivning og dermed muligheder for danskundervisning, uddannelse og brug af tidligere uddannelse erhvervet i hjemlandet spiller en central rolle for adgang til arbejdsmarkedet.

Diskrimination skal bekæmpes. Diskrimination er uværdig for et humant samfund og bygger dybest set på fordomme. Indvandrerne repræsenterer vigtige ressourcer for samfundet, som alle kan have glæde af, at vi bygger på. Myten om, at indvandrere trækker mere på de sociale systemer end danskere i samme situation, tilbagevises af analyserne.

Endvidere kunne den "offentlige mening" - journalister, medieansvarlige og politikere - have glæde af at læse analyserne og rapporten som helhed. Her er der en kilde til en nuancering af virkeligheden. Oplysninger om fakta kan også påvirke holdninger og føre til en større åbenhed om vores fælles ansvar for, at det danske samfund hænger sammen.

Endelig viser analyserne, at der er store forskelle på indvandrere - lige så store forskelle som der er på danskere. Når det kommer til stykket, er der formentlig tale om større ligheder mellem danskere og indvandrere, end der er forskelle.

Opgaven er at bryde den sociale arv og give hinanden muligheder i stedet for at bygge barrierer. Det bliver vi alle rigere af.

Rockwool Fondens Forskningsenhed:
Publiceringer på engelsk

Time and consumption, ed. by Gunnar Viby Mogensen. *Statistics Denmark*. 1990.

Solidarity or Egoism? by Douglas A. Hibbs. *Aarhus University Press*. 1993.

Danes and Their Politicians, by Gunnar Viby Mogensen. *Aarhus University Press*. 1993.

Welfare and Work Incentives. A North European Perspective, ed. by A.B. Atkinson and Gunnar Viby Mogensen. *Oxford University Press*. 1993.

Unemployment and Flexibility on the Danish Labour Market, by Gunnar Viby Mogensen. *Statistics Denmark*. 1994.

On the Measurement of a Welfare Indicator for Denmark 1970-1990, by Peter Rørnøse Jensen and Elisabeth Møllgaard. *Statistics Denmark*. 1995.

Work Incentives in the Danish Welfare State: New Empirical Evidence, ed. by Gunnar Viby Mogensen. *With contributions*

by Søren Brodersen, Lisbeth Pedersen, Peder J. Pedersen, Søren Pedersen and Nina Smith. *Aarhus University Press*. 1995.

The Shadow Economy in Denmark 1994. Measurement and Results, by Gunnar Viby Mogensen, Hans Kurt Kvist, Eszter Körmendi and Søren Pedersen. *Statistics Denmark*. 1995.

Actual and Potential Recipients of Welfare Benefits with a Focus on Housing Benefits, 1987-1992, by Hans Hansen and Marie Louise Hultin. *Statistics Denmark*. 1997.

The Shadow Economy in Western Europe. Measurement and Results for Selected Countries, by Søren Pedersen. *With contributions by Esben Dalgaard and Gunnar Viby Mogensen. Statistics Denmark*. 1998.

Immigration to Denmark. International and National Perspectives, by David Coleman and Eskil Wadensjö. *With contributions by Bent Jensen and Søren Pedersen. Aarhus University Press*. 1999.

Rockwool Fondens Forskningsenhed
Publiceringer på dansk 1999 og 2000

Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver
Af David Coleman og Eskil Wadensjö med bidrag af Bent Jensen og Søren Pedersen (*Spektrum*. København. 1999)

Kan det betale sig at arbejde? Danskernes arbejdsudbud i 90'ernes velfærdsstat
Af Bent Jensen (*Spektrum*. København. 1999)

Integration i Danmark omkring årtusindskiftet. Indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet

Redigeret af Gunnar Viby Mogensen og Poul Chr. Matthiessen med bidrag af Olaf Ingerslev, Claus Larsen, Hans Jørgen Nielsen, Niels-Kenneth Nielsen, Søren Pedersen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (*Aarhus Universitetsforlag*. 2000)

Mislykket integration? Indvandrenes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet
Af Gunnar Viby Mogensen og Poul Chr. Matthiessen med kommentarer og vurderinger af Marianne Jøved (*Spektrum*. København. 2000)

De fremmede i dansk avisdebat fra 1870'erne til 1990'erne
Af Bent Jensen (*Spektrum*. København. 2000)

Hvor købes bøgerne?

Bøgerne fra Spektrum og Aarhus Universitetsforlag kan købes hos boghandlerne, mens bøgerne i kommission hos Danmarks Statistik sælges via denne institution på tlf. 39 17 30 20.

Rockwool Fondens Forskningsenhed. Nyhedsbrev (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i Enheden, herunder også stof af almindelig nyhedsmæssig værdi. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktører: Forskningschef Gunnar Viby Mogensen og souschef Bent Jensen. Forskningsenhedens øvrige medarbejdere er: Forsker Marie Louise Schultz-Nielsen, forsker Claus Larsen, sekretær Hanne Lykke, studerende Niels-Kenneth Nielsen, studerende Sebastian Stenderup og forsker Søren Pedersen.

Evt. praktiske spørgsmål i forbindelse med nyhedsbrevet besvares af Hanne Lykke på tlf. 39 17 38 32. Fax: 39 20 52 19. Adresse: Sejrgade 11, 2100 København Ø. E-post: rff@rff.dk. Hjemmeside: www.rff.dk.
